

РЕЦЕНЗІЯ

УДК 378.81:37.014.6:6

О. В. Кульбабська

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри сучасної української мови

МОДЕРНІЗАЦІЯ ЛІНГВІСТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ НА ЗАСАДАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСВІТИ

(Рец. на монографію: Ефективні технології навчання у лінгвістичній підготовці майбутніх фахівців : монографія / авт. кол. : О. Семенов, В. Герман, Н. Громова, О. Рудь, І. Левенок, Н. Пономаренко, М. Ячменик; за заг. ред. О. Семенов. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2018. – 376 с.)

MODERNIZATION OF LINGUISTIC TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS ON THE BASIS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF EDUCATION

(Rev. of the monograph: Effective technologies of education and knowledge quality control in linguistic training of future specialists : monograph / author's team O. Semenog, V. Herman, N. Gromova, J. Rud, I. Levenok, N. Ponomarenko, M. Yachmenyk; under gen.red. O. Semenog. – Sumy : Publishing House of Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko, 2018. – 376 p.)

Світові тенденції глобалізації, інформатизації, фундаменталізації, соціально-економічні трансформації в Україні початку ХХІ століття, криза значенно-центричної парадигми, усвідомлення потреби нової гуманістичної системи освіти з акцентом на особистісній орієнтації, тенденції в розвитку мови, вимоги до мовнокомунікативної, соціокультурної компетенцій особистості, яка навчається впродовж життя, – ці та інші чинники зумовлюють зміни в лінгвістичній підготовці майбутніх фахівців.

Розуміння необхідності модернізації професійної (у т. ч. і лінгвістичної) підготовки фахівців на засадах інноваційного розвитку спонукало й мотивувало науковців Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка під орудою доктора філологічних наук, професора, завідувача кафедри української мови Олени Миколаївни Семенов до написання ґрунтовної колективної монографії «Ефективні технології навчання у лінгвістичній підготовці майбутніх фахівців», що вийшла друком 2017 року (автори: О. Семенов, Н. Громова, М. Ячменик, В. Герман, О. Рудь, Н. Пономаренко, І. Левенок).

Ошатне видання загальним обсягом 374 с. охоплює «Передмову», сім розділів зі списками використаної літератури й «Висновки». Методологічну основу рецензованого дослідження виформовують філософія людиноцентризму, положення гуманізації освіти, концепції неперервної освіти, принципи теорії пізнання (науковість, взаємозв'язок та взаємозумовленість явищ і процесів дійсності), основні положення теорії особистісно-орієнтованої освіти якості, провідні положення компетентнісного, системного, особистісного, аксіологічного, культурологічного, праксеологічного підходів [с. 12].

Особливу увагу привертає аналіз наукових джерел, власні багаторічні спостереження колективу авторів та досвід багатьох закладів вищої освіти, що дали підставу для констатації: вагомим для організації успішної діяльності фахівців, її продуктивності, раціональності й ефективності є праксеологічний підхід, сутність і базові поняття якого витлумачено **в першому розділі** праці «Лінгвістична підготовка майбутніх фахівців у вищій школі і проєкції праксеологічного підходу і контролю знань» [с. 13–57]. У межах першого параграфа розглянуто законодавчий, лінгводидактичний і лінгвоперсонологічний аспекти української мовної освіти бакалаврів і магістрантів, що її автори визначають як «соціально-педагогічне явище, спрямоване на формування мовної особистості, котра перебуває під впливом історичних, політичних та соціальних факторів, закономірностей внутрішнього розвитку мови», як «багатоаспектний процес засвоєння мовною особистістю лінгвістичних знань, формування умінь і навичок їх практичного застосування» [с. 15]. Заслугує поцінування те, що для вагомих теоретичних узагальнень використано положення трьох провідних методів: **аксіологічного** (допомагає застосовувати набуті знання в конкретних життєвих обставинах на основі цінностей і смислів), **особистісно орієнтованого** (вивищує цілісність індивідуума в трьох важливих сферах: *Я – Відчуваю – Думаю – Дію*) і **праксеологічного** (сприяє зміні предметно-центрованої системи освіти на особистісно-діяльній).

Мета другого параграфа – окреслити світові тенденції в освіті (з-поміж них – кількісне зростання пf якісне урізноманітнення міжмовних контактів, полікодовість дискурсу, інтернаціоналізація освіти, потреба нової гуманістичної парадигми освіти тощо), їх вплив на лінгвістичну підготовку майбутніх фахівців. Імпонує детальний аналіз теоретично-гносеологічної моделі сучасної мовної особистості, яка характеризується трьома рівнями:

а) **вербально-семантичним** (внутрішній лексикон особистості, представлений у повсякденній мовній свідомості як мікросистема);

б) **лінгво-когнітивним** (тезаурис особистості, одиницями якого є поняття, слова-символи, образи, уривки фраз, що виформовують «мовну картину світу»);

в) **мотиваційно-прагматичним**, або рівень діяльнійно-комунікативних потреб (визначається лексиконом особистості, його пізнавальною діяльністю, інтелектуальною сферою, інтересами, мотивами особистості).

Не викликає заперечення висновок авторів: «Критерієм якості підготовки випускників вищих навчальних закладів є професійна компетентність, інтегральна особистісна якість, що включає сукупність професійних компетенцій, які зумовлюють готовність до педагогічної діяльності» [с. 33]. У цьому аспекті мотивованим є здійснений на найновіших теоретичних засадах аналіз мовної, мовнокомунікативної та лінгвокультурологічної компетенцій.

У третьому параграфі [с. 37–39] встановлено психолого-педагогічні основи мовного навчання майбутніх фахівців у вищій школі. На прикладі наукового опису задатків учителя української мови та літератури констатовано, що найважливішими з них є широкий філологічний кругозір; філологічний стиль мовлення; мовні, літературні, педагогічні й творчі здібності, набуття мовленнєвого досвіду.

Солідаризуючись із науковими концепціями І. Зюсюна, І. Колесникової та Є. Титової, автори монографії об'єктивують власні важливі думки і підходи: 1. «У лінгвістичній підготовці фахівців педагогічна праксеологія виконує роль загальної методології, що акумулює положення, категорії, закони, за допомогою яких пояснюється феномен успішної, ефективної та поліфункціональної професійно-методичної діяльності» (параграф 1.4 «Праксеміологічний підхід у лінгвістичній підготовці майбутнього фахівця: сутність і базові поняття», с. 44). 2. В умовах високої конкурентності особливого значення набуває інноваційне, об'єктивне оцінювання, або моніторинг, якості професійної (у т. ч. і лінгвістичної) підготовки спеціаліста (п. 1.5 «Контроль якості лінгвістичної підготовки майбутніх фахівців у вищій школі: нормативна база»).

У **другому розділі** колективної монографії в проекції сучасних наукових досліджень проаналізовано поняття «технологічний підхід», «педагогічна технологія», «технологія навчання», «технологія успіху». Без сумніву, зацікавлення читачів зумовить ґрунтовний аналіз технологій різних рівнів і різної цільової спрямованості, розпрацювання авторських варіантів навчання, зокрема: 1) **евристичної технології**, в основі якої – ідеї гуманістичної парадигми про стабільну й глибоку довіру до творчого потенціалу кожного учня / студента й у зв'язку з цим пріоритетність їхньої творчої (пошукової, дослідницької, проектної, художньої, конструкторської) діяльності; 2) **інтерактивні технології**, центральним компонентом яких є міжособистісна навчально-пізнавальна взаємодія, тобто здатність учня / студента «занурюватися» в навчальну комунікативну ситуацію, «переймати роль іншого», уявляти, як його сприймає співрозмовник / група партнерів і відповідно інтерпретувати дії інших та стратегічно конструювати й зреалізувати власні дії.

Дослідивши концептуальні положення А. Маслоу про сутність, умови й шляхи самореалізації особистості, лінгвісти СумДПУ імені А. С. Макаренка сформулювали власні узагальнення щодо можливостей творчої самореалізації в навчальному процесі [с. 104–105], які стануть у пригоді тим, хто вже працює або лише планує працювати в різноманітних закладах освіти:

1) завдання особистості – щоденно розвивати свої здібності, вміння, дивитися на життя з оптимістичних позицій тощо;

2) кожна особистість спроможна успішно вчитися, долати труднощі, сподіваючись передовсім на власні сили, розвивати й збагачувати свої можливості для свідомого й щасливого життя, тоді як учитель / викладач координує самостійну роботу, учить вчитися;

3) самореалізація як самовдосконалення, саморозвиток неможлива без постійної творчої діяльності – індивідуальної та колективної;

4) фундаментальні цінності справжніх самоактуалізаторів, що охоплюють доброзичливі стосунки з реальністю та людьми, чітке розрізнення методів і засобів.

Цікавим, як на нас, є **третій розділ** монографічного дослідження «Медіа-технології сучасного заняття» [с. 113–138], у дослідницькому фокусі якого перебувають:

- актуальні проблеми організації заняття з української мови в проекції технології розвитку критичного мислення (п. 3.1);
- правильне обрання й застосування медіаінструментарію заняття української мови (у т. ч. блоги, підкасти, твіти, соціальні мережі, вебінари, QR-коди, віджети системи обміну відеофайлами, RSS-підбірки, SMS-інтерація тощо) – п. 3.2;
- особливості інтегрованого курсу «Медіакультура вчителя-словесника», що презентує досвід викладачів СумДПУ імені А. С. Макаренка (п. 3.3).

У **четвертому розділі** йдеться про технології лінгвістичної підготовки майбутніх учителів як культуромовної особистості. Дібраний емпіричний матеріал є цінним з огляду на сформовану глобальну соціомовну ситуацію, потреби у формування мовної особистості, яка має новий стиль лінгвістичного мислення, досконало володіє рідною та іноземними мовами. Поділяємо переконання авторів рецензованої праці: «геоцентричні тенденції детермінують модернізацію традиційних мовних і мовознавчих дисциплін, наповнюючи їх елементами сучасних наукових напрямів (психо-, соціо-, етнолінгвістики, неориторики, словесності, прагматики, лінгвістики тексту, лінгвокультурології тощо)» [с. 139].

Логічним у структурі наукового дослідження є **п'ятий розділ**, присвячений технологіям лінгвістичної підготовки риторичної особистості вчителя, зокрема увагу зацікавленої аудиторії сфокусовано на:

- риторичній культурі як основі формування риторичної особливості вчителя (п. 5.1);
- жанрі промови в системі риторичної культури (п. 5.2);
- риторичній культурі доповіді (п. 5.3);
- самостійній роботі з формування риторичної особистості вчителя: проблемно-пошукові й тестові завдання (п. 5.4);
- підготовці майбутніх учителів до гурткової роботи з риторичної майстерності (п. 5.5).

Поняття **риторичної освіченості** людини в сучасному інформатизованому суспільстві, у якому зростає кількість і популярність професій із посиленою комунікативною відповідальністю, є своєрідним «місточком» для наступних двох розділів монографії – «Культура фахової мови в системі фахової підготовки магістрів зі спеціальності МЕНЕДЖМЕНТ» (**сьомий розділ**) та «Технології культуромовної підготовки майбутніх фахівців нефілологічного профілю» (**восьмий розділ**).

У «Висновках» вичерпно узагальнено теоретичні й прикладні результати виконаного колективного дослідження, зокрема організаційно-методичними умовами ефективності запропонованих технологій визначено: цілеспрямовану орієнтацію студентів на формування мовнокомунікативної культури; розширення діапазону організаційних форм навчально-пізнавальної, науково- і пошуково-дослідницької, практичної педагогічної діяльності й раціональне їх поєднання у конкретних ситуаціях навчально-виховного процесу; застосування особистісно-орієнтованих і комунікативних форм, методів самостійної, науково-дослідної роботи студентів, залучення майбутніх учителів до науково-дослідної лабораторії викладача; забезпечення навчально-виховного процесу інтерактивними посібниками [с. 371].

Монографія привертає увагу своєю комплексністю, теоретико-методологічним рівнем, зумовленістю наукових та прикладних аспектів досліджуваних проблем, органічним взаємозв'язком теорії і практики, обґрунтуваннями пропозицій розв'язання актуальних мовознавчих і лінгводидактичних проблем.

Книгу з успіхом використовують не лише у вузьких колах науковців, а й у широкому викладацько-студентському середовищі університетів, де зручно набувати корисних знань і вчитися мистецтву «вчитися, щоб жити разом із іншими», творити успіхи – власні і своїх учнів.